

Н.Б. Метьолкіна,
аспірант кафедри
державного будівництва ХарРІНАДУ

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Розглянуто причини низької ефективності державної молодіжної політики в Україні за матеріалами проведеного соціологічного дослідження. Описано шляхи підвищення ефективності державної молодіжної політики.

Ключові слова: ефективність, державна молодіжна політика.

Фізичне і духовне збереження, відтворення та розвиток української нації значною мірою залежить від ефективності державної молодіжної політики (далі – ДМП) як специфічної діяльності держави, спрямованої на соціальне становлення та розвиток молодих громадян.

Ефективність є ключовим фактором у будь-якій сфері людської діяльності, вона виправдує або заперечує доцільність даного виду діяльності. Науковий підхід до вивчення ефективності ДМП, потребує визначення, за допомогою яких аспектів і критеріїв підходити до її виміру. Аналізувати й оцінювати систему ДМП можна, виходячи з чотирьох складових ефективності:

– економічної, що передбачає перевищення результатів над витратами у вартісному виразі і визначається їх співвідношенням;

– технічної (або результативної), яка пов'язується зі співвідношенням поставлених цілей і фактичним рівнем їхнього досягнення;

– соціальної, яка визначається як досягнення соціальної, суспільної користі;

– педагогічної, від якої залежить організація та результати підготовки та підвищення кваліфікації кадрів ДМП [3].

Але й ці критерії використовуються малоефективно й безсистемно. Разом з тим оцінка ефективності ДМП – одна з важких і невирішених до кінця проблем, що саме й зумовило вибір теми дослідження.

Метою даного дослідження є пошук шляхів підвищення ефективності ДМП як комплексного напрямку державної соціальної політики.

У виробленні й реалізації ДМП в Україні сьогодні існує низка перешкод, що ускладнюють вирішення важливих завдань. З метою з'ясування думки населення Луганської й Харківської областей з питань ефективності ДМП було проведено соціологічне дослідження в жовтні 2005 р. [4]. Предметом дослідження було:

- вивчення думки респондентів з питань, що заважає ефективній реалізації ДМП;

- оцінка перспектив розвитку ДМП в Україні;

- визначення основних складових ефективної ДМП.

Серед причин, що зумовлюють неефективну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері ДМП можна назвати:

- дефіцит відповідних соціально-економічних ресурсів, що існують у розпорядженні держави і можуть бути використані для вирішення проблем молоді (77,5 % респондентів);

- недостатня увага центральних і місцевих органів влади до молодіжних проблем (64,5 %);

- пасивність молоді (48,5 %);

- слабка координованість ДМП (42 %);

- недосконалість нормативно-правової бази молодіжної політики (40 %);

- ослаблення авторитету держави, політичних партій, рухів і організацій у молодіжному середовищі (40 %);

- недостатня активність громади (36,5 %);

- відсутність єдності у молодіжному русі (25,5 %);

- обмеженість інфраструктури закладів та органів молодіжної політики, які адекватно відповідають потребам, інтересам і проблемам самої молоді (25 %);

- постійні зміни, реорганізації органів управління ДМП (12 %).

Окрім зазначених факторів, що заважають ефективній ДМП на сучасному етапі, є також відсутність достатньої наукової обґрунтованості, системи діагностики й комплексного соціального моніторингу стану молодіжної сфери.

Отже, пошук шляхів підвищення ефективності діяльності державних органів молодіжної політики є надзвичайно актуальним завданням сьогодення. Дослідженнями, які мають за мету вирішити цю проблему, займаються як науковці, так і спеціалісти-управлінці. Причому ця проблема обговорюється під різними кутами зору. Її розгляду присвятили свої наукові доробки В. Головенько, М. Головатий, С. Толстоухова, О. Яременко, О. Балакірева, Я. Немирівський, В. Князев, Н. Нижник, В. Ребкало, В. Бакуменко, Л. Волинець, Л. Кривачук, М. Лукашевич, М. Туленков, О. Рублюк та ін.

Але, незважаючи на проблеми, які існують у реалізації ДМП, 48 % респондентів вважають, що перспективи розвитку ДМП в Україні є, причому респонденти-жінки більш упевнені в цьому (54,6 %), ніж респонденти-чоловіки (40,2 %). 33,5 % респондентів вагаються з відповіддю, а 19,5 % вважають, що перспектив розвитку ДМП не має, з них 13,9 % респондентів-жінок та вдвічі більше, респондентів-чоловіків – 26,1%.

Результати дослідження доводять, що сприяти побудові ефективної ДМП в Україні, насамперед, буде партнерство між урядом, молоддю, громадою, сферою бізнесу (72 %). Модель партнерства досить активно сьогодні впроваджується в Україні, вона ефективна під час розробки та реалізації соціально значущих проектів [2].

Важливим аспектом є політика, яка будується на засадах відкритості, за принципом “для молоді й разом з нею”, відповідно до сучасних європейських і світових стандартів, політика реальної довіри та діалогу з молоддю – 34 %.

Ефективність ДМП залежить від активності (34 %) та готовності молоді до партнерства з державною владою, налагодження двостороннього зв'язку, готовності молодого покоління взяти на себе відповідальність за визнання і підтримку цієї політики. У реалізації ДМП і визначенні найбільш відповідних заходів має брати участь переважно саме молодь (при чому не лише через

громадські організації, а й у вигляді неформальних молодіжних ініціатив), як носій принципово нових підходів, нового світоглядного, ціннісного підґрунтя. Адже молодь є джерелом нових знань, ідей, можливостей, головним замовником на гідне майбутнє і головним стратегічним ресурсом суспільства, держави [1].

У свою чергу, державні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування повинні надавати підтримку та сприяти реалізації ініціатив молоді (46 %), бо вона вимагає пильної уваги суспільства і довгострокових інвестицій, без яких її потенційні можливості ніколи не розкриються.

Покращання матеріально-технічної бази та фінансування ДМП (51,5 %) є одним з важливих аспектів підвищення ефективності молодіжної політики, адже для розвитку потрібні ресурси. Подальший розвиток ДМП залежить насамперед від належного фінансового забезпечення сфери, ефективного розподілу та використання ресурсів. Але ресурси розосереджені. Їх власниками виступають територіальні громади, державні заклади, підприємства, окремі громадяни. Тому дуже важливо побудувати механізм залучення ресурсів від різних ресурсотримачів. Механізмом, як правило, слугує:

- стратегічне планування розвитку, що передбачає участь державних органів, громадян, різних бізнес-середовищ у розробленні та реалізації стратегічних планів;
- виконання цільових програм з різними джерелами фінансування.

Для підвищення ефективності ДМП респонденти вважають за необхідне забезпечення доступності мінімуму соціальних послуг для молоді (39 %) та забезпечення державою можливості реалізувати молоддю свої конституційні права.

Підвищення ефективності діяльності державних органів неможливе без належного вдосконалення чинного законодавства (35,5 %). Основними його елементами є: конституційне законодавство, спеціальне молодіжне законодавство, галузеве законодавство (житлове, трудове, кримінальне, адміністративне тощо). У законодавстві повинні бути закріплені специфічні громадянські соціальні права молоді (праця, пільги, допомоги, кредити,

компенсації) та ін. Мусить існувати також юридична відповідальність за порушення будь-ким молодіжного законодавства.

Пріоритетною справою є концентрування уваги на таких інструментах стратегічного управління, як розроблення і впровадження державних довгострокових комплексних молодіжних програм (32 %), стратегій, генеральних планів розвитку різних напрямів молодіжної політики, оскільки сучасна молодіжна політика позначена нерівномірністю та непослідовністю.

Сучасні фахові та суспільно-політичні виклики висувають великі вимоги до управлінських структур та інституцій, працюючих з молоддю. Система управління ДМП ще не дістала певного рівня зрілості. Відсутність державних стандартів здійснення молодіжної роботи, переважання неконкретних заходів у практичній сфері реалізації ДМП, низька правова культура та недостатній професіоналізм працівників державних органів молодіжної політики, не вміння користуватися новими методами в управлінні (стратегічним плануванням, програмно-цільовими методами тощо) вимагають більш ефективного функціонування органів ДМП [5].

Тому дуже важливе створення ефективної системи управління – 20,5 %, покращання наукового та інформаційного забезпечення ДМП – 22, створення сучасної інфраструктури молодіжної політики – 23 %, удосконалення кадрової структури, що мають наблизити досягнення успіху в цій дуже важливій сфері державного управління.

Суттєвим інструментом державного управління у сфері молодіжної політики є система підвищення кваліфікації кадрів. Для того щоб працівники державних органів володіли інструментами ефективного управління сферою ДМП і використовували їх у своїй діяльності, необхідно вдосконалення системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів для роботи з молоддю – 26,5 %. Важливо, щоб працівники обов'язково освоювали такі науки, як державне управління, місцеве самоврядування, а також атестувалися з цих дисциплін. Край необхідна організація семінарів, на яких вони могли б

знайомитись з новими досягненнями у сфері державного управління, обмінюватись досвідом, ділитись отриманими здобутками.

Розпорошеність між міністерствами та відомствами й неузгодженість з іншими сферами державної політики призводить до певної штучної замкнутості молодіжної проблематики щодо інших напрямків діяльності держави. Важливого значення набуває міжсекторальна та міжвідомча кооперація зусиль щодо вирішення молодіжних питань – 16 %, оптимальний розподіл виконавських управлінських функцій між різними структурами молодіжної політики.

Принципове значення під час розробки і реалізації ДМП в Україні має диференційований підхід до молоді за соціальними та віковими групами – 20,5 %. При цьому маємо враховувати, що молодь ніколи не була, не є і не може бути однорідною. Вона різниться за рівнем освіти, професійної підготовки, ціннісних орієнтацій, соціальної активності, участі в політичних та інших суспільних процесах.

ДМП у демократичній державі, якою прагне стати Україна, повинна розроблятися та практично реалізовуватися в тісному поєднанні наведених складових.

Звичайно, пошук шляхів підвищення ефективності діяльності державних органів молодіжної політики не обмежується зазначеними заходами. Але зазначеного достатньо, щоб зрозуміти, наскільки це актуальне і важливе завдання в наш час як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях. Ефективність подальшого розвитку ДМП залежить від пошуку шляхів її вдосконалення, від інтенсивності впровадження нових форм, методів і принципів функціонування системи управління ДМП, діяльності органів державної влади.

Пошук шляхів підвищення ефективності діяльності органів ДМП повинен здійснюватися в рамках кожної науки, що вивчають державне управління під тим чи іншим кутом (спеціалізовані пошуки), на стику різних наук, що вивчають проблеми молоді (міждисциплінарні пошуки).

Упровадження нових методів управління ДМП вимагає нових комплексних досліджень, апробації практикою, запозичення досвіду розвинених демократичних суспільств.

Отже, можна зробити деякі узагальнення та висновки щодо підвищення ефективності формування та провадження ДМП в Україні, а саме:

1) проблеми молоді – це проблеми всього українського суспільства. Держава, здійснюючи послідовну молодіжну політику, здатна сформувати демократичні цінності в суспільстві та утвердити державність у цивілізованому світі. ДМП неодмінно повинна залишатися одним з найважливіших, пріоритетних напрямів діяльності держави, постійно вдосконалюватись і здійснюватись з урахуванням її можливостей на політичному, соціальному, економічному, законодавчому та організаційному рівнях з залученням до її здійснення на всіх рівнях як державних органів, так і широкого загалу громадськості;

2) на сучасному етапі розвитку України ДМП має базуватися на таких принципах:

- стратегічної спрямованості,
- відкритості щодо участі в її формуванні всіх представників громадянського суспільства, соціального партнерства,
- наявності чітких критеріїв ефективності,
- адміністративної та політичної здійсненності;

3) стратегії відносин між державою й молоддю та модель побудови ефективної ДМП: держава повинна відійти від застосування політики стримування або протекціонізму та чітко стати на платформу політики участі, яка базується на залученні молоді на паритетних засадах до участі в усіх сферах суспільного життя. Мова повинна йти не про політику держави по відношенню до молоді, а швидше про сприяння її соціальному становленню в умовах ринкової орієнтованої економіки, про створення такої соціальної системи, яка б могла забезпечити і відтворити себе;

4) необхідність забезпечення активної й безпосередньої участі молоді у формуванні, прийнятті та реалізації молодіжної політики, включення молоді в управління ДМП та реалізацію програм діяльності уряду, підтримка молодіжних ініціатив державними структурами.

ДМП має будуватися також з урахуванням специфіки, потреб окремих категорій молоді, її вікових груп, регіональних умов і особливостей, з урахуванням не лише характеру взаємин між молоддю та іншими соціальними групами, але й між групами молоді зокрема.

Система управління в галузі ДМП виявилася неефективною й громіздкою, невідповідною європейським стандартам управління, до того ж корумпованою і залежною від владної вертикалі.

Треба поступово переходити до інтегрованої моделі управління ДМП, тобто автономне вироблення політики через різноманітні урядові структури, які мають власну молодіжну політику, чітка координація дій цілої низки органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підвищення міжсекторного партнерства. При цьому Міністерство України у справах молоді та спорту повинно виконувати функцію адміністрування та координації щодо запровадження загальнодержавної молодіжної політики.

Інше важливе завдання – це відпрацювання місця та ролі державних установ (парламенту, уряду, місцевої влади) та представників громадянського суспільства в зазначеній моделі. Необхідне якісне реформування галузі, основним моментом якого має стати адекватне посилення впливу громадської складової молодіжної політики, відпрацювання механізму делегування прав на здійснення роботи з молоддю недержавним організаціям, передача частини повноважень від органів влади неурядовим організаціям шляхом збільшення фінансування, розробки конкурсних положень за вибраними й затвердженими представницькими органами пріоритетами.

Необхідною умовою ефективної реалізації ДМП постає вдосконалення та розвиток системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів молодіжної політики.

Потрібна також багатофакторна, комплексна оцінка ефективності ДМП. Ми сподіваємося, що реформування і оновлення життя суспільства нарешті торкнеться і молодіжної політики держави під час “Нова влада – реальні проекти – відчутні результати”.

Список використаних джерел

1. Головенько В.А. Нове покоління незалежної України // Інформаційні матеріали для слухачів Курсів підвищення кваліфікації працівників галузі сім’ї та молоді (Тези лекцій) / За заг. ред. Г.Л. Черепанової. – К.: Державний ін-т проблем сім’ї та молоді, 2004. – Кн. 4. – 136 с.
2. Куйбіда В.С. Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування: Моногр. –К.: МАУП, 2004. – С. 275-351.
3. Пастухова О.В. Критерії підвищення кваліфікації кадрів органів державного управління // Теорія та практика державного управління. – Вип. 2 (11). – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2005. – С. 201-204.
4. Савченко Б.Г., Метюлкіна Н.Б. Орієнтири для формування державної молодіжної політики в Україні // Теорія та практика державного управління. – Вип. 1 (13). – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2006. – С. 167-174.
5. Толстоухова С.В. Соціальна робота в Україні з молоддю як невід’ємна складова соціальної політики держави // Особливості соціальної молодіжної політики в Україні та ФРН на сучасному етапі: Наук. зб. / Редкол.: А.І. Кудряченко (відп. ред.) та ін. – К.: МАУП, 2004. – С. 94-109.

Metolkina N.B. Ways to Improve Efficiency of State Youth Policy in Ukraine.

The question of formation and realization of state youth politics in Ukraine at the present stage is considered, the results of sociological research are analysed. The ways of increase of efficiency of state youth politics are described.

Key words: efficiency, state youth politics.

Метелкіна Н.Б. Пути повышения эффективности государственной молодежной политики в Украине.

Рассмотрены причины низкой эффективности государственной молодежной политики в Украине по материалам проведенного социологического исследования. Описаны пути повышения эффективности государственной молодежной политики.

Ключевые слова: эффективность, государственная молодежная политика.